WIKIPEDIA

Wikang kupta

Mula sa Wikipediang Tagalog, ang malayang ensiklopedya

Ang "Wikang koptiko" ay nakaturo dito. Para sa ibang mga gamit, tingnan Wikang koptiko (paglilinaw).
Ang "Sinaunang ehipsyo" ay nakaturo dito. Para sa ibang mga gamit, tingnan Sinaunang ehipsyo (paglilinaw).

Ang wikang **kupta** (bariyasyon: kótiko, koptik, kóptiko) ay isang wikang Apro-asyano na sinalita sa Ehipto hanggang sa 17^{k} siglo, at syang huling *stage* sa kontinuwum ng mga wikang Ehipsyo bago tuluyang mapalitan ng wikang Arabe matapos ang pananakop ng mga muslim mula sa Arabiya. Gumagamit ang wikang kupta ng modipikasyon ng alpabetong griyego na may dagdag na letra para sa mga ponemang di matatagpuan sa griyego (tulad halimbawa ng tunog *sh* na sa kupta ay gumagamit ng modipikadong omega upang magmistulang kagaya ng *shin* sa Ebreo at Arabe). Mababakas din sa nasabing alpabeto ang impluwensyang demotiko, isang *cursive* na alpabetong ginagamit ng mga eskriba at paring ehipsyo sa mabilisang pagsulat ng hayroglipiko. Ang wikang kupta ang opisyal na wika ng liturhiya ng Simbahang Ortodoks ng Ehipto.

Heograpiya at Kasaysayan

Itinuturing nang lipasikan (*extinct*) ang wikang kupta dahil sa kawalan ng mga taal na tagapagsalita nito, pangunahin na dahil nadisnan na ito ng wikang arabe bilang wika ng Ehipto matapos ang konkestang muslim ng Hilagang Aprika simula ikapitong siglo. Gayunpaman, namasigla ang wika bilang istandard pampanitikan noong ika-12 hanggang ika-13 siglo, at nagksaroon ng tila Renasans na pagbuhay (likbugan) noong ika-19 sa mga intelektwal na Ehipsyo. Kunsarado ang wika eksklusibo sa Ehipto at kalapit-lugar kaya't malaki ang impluwensya ng nasabing wika sa dilura/dialektong ehipsyo ng wikang arabe.

Bilang bahagi ng tuluy-tuloy na kasaysayan ng wikang ehipsyo, ang wikang kupta ay maituturing na pinakabagong manipestasyon ng wikang ehipsyo, kasama ng Kalaunang Kasaysayan (*Late Period*) ng wika matapos ang etapang demotiko; naging pangunahing wika ng mga Ehipsyo ang kupta (bilang wikang kolokyal). Gayunpaman, matapos maipailalim sa mga Arabeng muslim, sa utos na rin ng Kalipa Abd al-Malik ibn Marwan, pinalitan ng arabe ang kupta at griyegong kiní (koine) bilang opisyal na wika ng rehiyon, at lahat ng mga dokumento at transaksyon ng gobyerno ay iniutos na isagawa sa arabe lamang. Naging tuloy-tuloy ang pagpuntag ng wikang kupta matapos ang pagsakop ng mga arabo, na kilnailangang isulat ng obispong Sibiro ibn al-Mukapa ang *Kasaysayan ng mga Amang-Simbahan*, ang pangunahing aklat-pangkasaysayan ng Simbahang Ortodoks sa Ehipto sa arabe sa halip na sa kupta kagaya ng dati. Nanatili namang buhay ang wikang kupta sa mga komunidad na kristyano sa Ehipto, partikular na sa mga Ortodoks at katoliko.

Ang pag-uusig sa ilalim ng mga Mamluka ay lalong nagpabilis sa pag-puntag ng nasabing wika, hanggang sa tuluyan na nga itong napalitan ng arabe bilang wikang sinasalita ng karaniwang mamamayan. Noong ika-19 na siglo, pinangunahan ni Sirlo IV, Santo Papa ng Iskanderiya (hindi ng Roma), ang muling pagsasabuhay (*revival*) ng wikang kupta, katulad ng ginawa ni Benito XVI sa wikang latin ngayon lamang ika-21 siglo, sa kanyang pagka-Papa. Nananatili pa ring limitado sa simbahan at mga iskolar ng sinaunang Ehipto (*aegyptologists*) ang pagkakaalam at pagkabihasa sa nasabing wika.

Kaugnayan sa Sinaunang Ehipsyo

Ang relasyon sa pagitan ng wikang kupta at ng sinaunang wikang ehipsyo ay katulad ng sa latin at sa mga wikang néolatino (romanse), dahil na rin sa ispesipikasyon at pagbabagong pangwika na taglay nito.dahil narin sa iisa lng din ang bansa nito.
